

Foreign policy orientations post-war USSR (1945—1947)

The presented article is devoted to an important period of national history, its first postwar years (1945—1947). This paper raises the issue of the formation of the foreign policy segment in the life of the post-war Ukrainian Soviet Socialist Republic. Based on the analysis of the events of that time, the author gives a list of defining for the then Ukraine areas of foreign policy of the USSR and the USSR. Among the latter are the following: legitimization of the new western borders of Ukraine by signing the Soviet-Czechoslovak (June 29, 1945), Soviet-Polish (August 16, 1945) and Soviet-Romanian (February 10, 1947) agreements; formation of bilateral relations of the USSR with other countries of the world; Ukraine's participation in international humanitarian cooperation, in particular, its receipt of assistance from the United Nations Relief and Works Agency (UNRRA); the inclusion of Ukraine in the orbit of the newest Slavic movement, and in fact, actualized in the postwar period of Slavophilism, the homeland and ideological inspiration of which Ukraine, in fact, has been since the mid-nineteenth century; exposing the foreign policy activity of the Ukrainian SSR in relation to the Bandera movement, aimed at discrediting it internationally and finally exposing its treacherous nature in the eyes of the Ukrainian people. The presented article is written on the materials of the Book Chamber of Ukraine. The author presents the little-known and, in fact, unused Ukrainian Soviet socio-political magazine *Modern and Future*.

Keywords: foreign policy; first post-war years; People's Commissariat (Ministry) of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR; interstate relations of the Ukrainian SSR; Slavic movement; ideologues of national slavery of Ukraine

References

1. Bilets'kyi O. (1947). Slovyanstvo i nimets'ka problema. *Suchasne i maybutnye*, 3, pp. 4—11.
2. Vasylevs'ka V. (1947). Pid tinnyu hillyastoyi klyukvy. *Suchasne i maybutnye*, 2, pp. 8—12.
3. Vihura D. (1947). Do myrnoho dohovoru z Avstriyeyu. *Suchasne i maybutnye*, 4, pp. 8—12.
4. Hak D. (1947). Nimets'ki monopoliyi na Ukraini v period okupatsiyi. *Suchasne i maybutnye*, 3, pp. 26—29.
5. Deshchyns'kyi L. Ye. and Panyuk A. V. (2001). *Mizhnarodni vidnosyny Ukrainy: istoriya i suchasnist': navchal'nyy posibnyk*. L'viv: Vyd-vo NU "L'vivs'ka politehnika".
6. Dniprov's'kyi A. (1947). Do zakincheniya roboty misiyi YUNRRA na Ukraini. *Suchasne i maybutnye*, 6, pp. 8—12.
7. Dubko P. (1947). Hrushevs'kyi — pryluzhnyk nimets'koho rozbiynyts'koho imperializmu. *Suchasne i maybutnye*, 9, pp. 14—18.
8. Yedynny potik skoropads'kykh fihur. (1948). *Perets'*, 1, p. 8.
9. Kalenichenko P. (1947). Pidstupna hra proty spravedyvykh prav Ukrainy. *Suchasne i maybutnye*, 10, pp. 28—31.
10. Kovpak S. (1947). Zustrichi pid chas Slovyans'koho konhresu. *Suchasne i maybutnye*, 1, pp. 33—35.
11. Nazarenko H. (1947). Spokonvichna druzhba narodiv Yuhoslaviyi i Ukrainy. *Suchasne i maybutnye*, 10, pp. 32—36.
12. Nazarenko H. (1947). Ukrayins'ko-uhors'ki kul'turni vidnosyny (korotkyi ohlyad). *Suchasne i maybutnye*, 12, pp. 31—35.
13. Smolij V. A. [pid red.]. (2001). *Narysy z istoriyi dyplomatiyi Ukrainy*. Kyiv: Al'ternatyvy.
14. Pavlenko P. (1947). Karintiya — zemlya slovyans'ka. *Suchasne i maybutnye*, 2, pp. 13—16.
15. Radyans'ka Ukrainina na shlyakhakh myrnoho budivnytstva. (1947). *Suchasne i maybutnye*, 7, pp. 5—8.
16. Ryl's'kyi M. (1947). Na Slovyans'komu konhresi v Belhradi. *Suchasne i maybutnye*, 1, pp. 27—33.
17. Rohal'ova I. (2014). Analitichnyy ohlyad zhurnaliv 1950—1953 rr., shcho zberihayut'sya u Derzhavnomu arkhivi druku Knyzhkovoyi palaty Ukrainy. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*, 4, pp. 35—39.
18. Smolych Yu. (1947). Pro odnu nediplomatychnu notu. *Suchasne i maybutnye*, 12, pp. 12—14.
19. Stebun I. (1947). Ideolohy natsional'nogo rabstva. *Suchasne i maybutnye*, 10, pp. 15—21.
20. Chekalenko L. D. (2006). *Zovnishnya polityka Ukrainy : pidruchnyk*. Kyiv: Lybid'.

Надійшла до редакції 29 жовтня 2020 року

УДК 016:050.48](477)'1962''(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.12(293).43-47

Ірина Розальова,

науковий співробітник Державного архіву друку

Книжкової палати України

e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0680-9578>

Журнальні видання України 1962 року в контексті бібліографічних досліджень: аналітичний огляд

У статті висвітлено один із результатів наукової роботи Книжкової палати України 2020 р. за темою "Розроблення баз даних поточної державної бібліографії України 2019—2020 рр. та ретроспективного фонду 1920-х, 1950-х — 1960-х рр.". Здійснено багатоаспектний аналіз журналів 1962 р. видання з фонду Державного архіву друку.

Ключові слова: Книжкова палата України; Державний архів друку; періодичні та продовжувані видання; журнали; періодика 1962 р.; бібліографічна база даних

Мета статті: виявлення кількісного та тематичного складу журнального фонду 1962 року, що зберігається в Державному архіві друку Книжкової палати України.

Об'єкт дослідження: періодичні та продовжувані видання (журнали та збірники) 1962 р., що

зберігаються в Державному архіві друку Книжкової палати України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Засоби масової інформації завжди чинили значний вплив на громадську свідомість. У сучасному світі головну інформаційну функцію виконують інтернет і

телебачення, проте на початку 1960-х рр. одним із найдієвіших засобів поширення інформації була преса. Саме тому періодичні видання, зокрема журнали та збірники, є чи не єдиним джерелом, спроможним надати достовірну інформацію про найважливіші історичні події, суспільні й політичні процеси, досягнення в галузях науки, техніки, медицини, спорту, розвитку промисловості та будівництва тощо. У Державному архіві друку Книжкової палати зберігається найповніший в Україні фонд періодичних видань, що виходили на території нашої держави від 1917 р. і донині. На початок 2020 р. фонд періодичних і продовжуваних видань (крім газет) становив 428 643 назви. Значну історичну та інформаційну цінність мають журнали, видані у 1960-х рр. XX ст.

У рамках наукової тематики Книжкова палата України методично й послідовно вивчає та опрацьовує фонд Державного архіву друку, створює бібліографічні бази даних усього фонду, починаючи з 1917 р.

Зокрема, впродовж 2020 р. здійснено аналітико-синтетичне опрацювання періодичних і продовжуваних видань (журналів та збірників) 1962 р. і створено відповідну базу даних. Всього опрацьовано 2668 друкованих одиниць журналів (402 назви). Журнальний фонд 1962 р. містить на 28 назв і 55 друкованих одиниць менше, ніж опрацьований у 2019 р. фонд 1961 р.

До журнального фонду 1962 р. входять 169 назв українською мовою, 215 — російською, 1 — молдавською ("Блокнотул агитаторулуй"), 1 — угорською ("Az agitator zsebkonyve" — "Блокнот агітатора"). З цих даних видно, що 1962 р. серед журнальних видань переважали російськомовні — їх на 46 назв більше, ніж україномовних. У порівнянні з попереднім, 1961 р., помітною є тенденція до збільшення кількості російськомовних видань.

Цей факт можна пояснити тим, що після короткої "відлиги" середини 1950-х рр., розпочалася нова хвиля русифікації. Вже 1958 р. Комуністична партія ухвалила Постанову "Про зміцнення зв'язку школи з життям...", в якій увагу акцентовано на посиленні вивчення російської мови. У 1961 р. партія проголосила теорію й політику "злиття націй", "двомовності", "мови міжнаціонального спілкування".

У 1959 р. Верховна Рада УРСР затвердила шкільний закон, що надавав батькам право вибирати дітям мову навчання. В 1960-х рр. в обласних центрах і м. Києві кількість українських шкіл становила 28%, а російських — 72%, в інших містах — відповідно 16% і 84% [1].

У 1962 р. до Книжкової палати надходили журнали з усіх областей Української РСР. Основну частину періодичних видань (журнали та збірники) було надруковано в Києві (203 назви). Багато журналів виходило у Харкові (53 назви), Львові (18), Одесі (19) та Дніпропетровську (17). До фонду періодичних видань 1962 р. входять 7 журналів, виданих у Сімферополі: "Археология и история Боспора", "Труды Симферопольской овоще-картофельной опытной станции", літературно-художній альманах "Крым", "Труды Крымского медицинского института" та інші, а також 1 журнал, виданий в Ялті, — "Труды Никитского ботанического сада". До цього фонду входять 7 назв

журналів, виданих на території Російської РСР, але присвячених українським установам, підприємствам, фабрикам. Зокрема, 5 видань вийшло друком у Москві: "Труды Киевского технологического института пищевой промышленности", "Труды Центрального научно-исследовательского института пищевой промышленности", "Виноделие", "Сборник научных трудов", "Новые железорудные обогатительные фабрики", "Труды Украинского научно-исследовательского института спиртовой и ликёро-водочной промышленности", і 1 журнал надруковано в Ленінграді — "Труды Украинского научно-исследовательского гидрометеорологического института" (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл журналів 1962 р. за місцем видання

Місце видання	Кількість журналів (назв)	%
Біла Церква	1	0,25
Вінниця	3	0,75
Дніпропетровськ	17	4,23
Донецьк (Сталіно)	10	2,49
Дрогобич	1	0,25
Житомир	3	0,75
Запоріжжя	5	1,24
Івано-Франківськ	1	0,25
Ізмаїл	1	0,25
Кам'янець-Подільський	1	0,25
Кіровоград	2	0,50
Київ	203	50,50
Краматорськ	1	0,25
Ленінград	1	0,25
Луганськ	5	1,24
Луцьк	1	0,25
Львів	18	4,48
Макіївка	2	0,50
Миколаїв	2	0,50
Москва	6	1,49
Ніжин	2	0,50
Одеса	19	4,73
Полтава	3	0,75
Рівне	2	0,50
Сімферополь	17	4,23
Станіслав	1	0,25
Суми	2	0,50
Тернопіль	2	0,50
Ужгород	6	1,48
Харків	53	13,14
Херсон	1	0,25
Хмельницький	1	0,25
Черкаси	2	0,50
Чернівці	4	1,00
Чернігів	2	0,50
Ялта	1	0,25
Б/м	—	—
Усього	402	100

За даними досліджень Книжкової палати України, 1962 р. на території Української РСР працювало понад 80 видавництв. Крім підприємств республіканського значення, періодику (журнали та збірники) випускали обласні: Вінницьке, Волинське, Дніпропетровське,

Житомирське, Закарпатське, Запорізьке, Кіровоградське, Київське, Кримське, Луганське, Львівське, Миколаївське, Одеське, Полтавське, Рівненське, Сталінське, Сумське, Тернопільське, Харківське, Херсонське, Хмельницьке, Черкаське, Чернівецьке, Чернігівське.

За обсягом випуску періодичних видань (журнали та збірники) 1962 р. лідерами стали: Видавництво Академії наук УРСР (59 назв), Видавництво Української академії сільськогосподарських наук (15), Видавництво Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (16), Видавництво Харківського державного університету імені О. М. Горького (12), Видавництво ЦК КПУ "Радянська Україна" (13), Державне медичне видавництво (12), Видавництво

Книжкової палати УРСР (7). Повний кількісний розподіл журналів за видавництвами наведено в табл. 2.

У 1962 р. найбільше журналів та збірок випущено в таких друкарнях: Друкарня АН УРСР у Києві (30 назв), Друкарня АН УРСР у Львові (29), Друкарня і комбінат друку "Радянська Україна" (28), Друкарня видавництва Української академії сільськогосподарських наук (14), Київська обласна друкарня (20), Книжково-журнальна фабрика Головополіграфвидаву Міністерства культури, Київ (10), Друкарня Держміськтехвидаву (9), Друкарня Держбудвидаву УРСР (7), Друкарня Харківського державного університету імені О. М. Горького (9), Друкарня видавництва Книжкової палати УРСР (7). Повний розподіл журналів за друкарнями наведено в табл. 3.

Таблиця 2

Розподіл журналів 1962 р. за видавництвами

Назва видавництва	Кількість журналів (назв)	%
Видавництво Академії наук УРСР	59	14,68
Видавництво Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка	16	3,98
Видавництво Книжкової палати УРСР	7	1,74
Видавництво Львівського державного університету імені Івана Франка	5	1,24
Видавництво Української академії сільськогосподарських наук	15	3,73
Видавництво ЦК ЛКСМУ "Молодь"	6	1,49
Видавництво Харківського державного університету імені О. М. Горького	12	2,99
Видавництво ЦК КПУ "Радянська Україна"	13	3,23
Державне видавництво літератури з будівництва та архітектури	7	1,74
Державне видавництво сільськогосподарської літератури УРСР	16	3,98
Державне видавництво технічної літератури	3	0,75
Державне літературне видавництво	3	0,75
Державне медичне видавництво	12	2,99
Державне науково-технічне видавництво літератури з чорної та кольорової металургії	5	1,24
Державне учбово-педагогічне видавництво "Радянська школа"	6	1,49
Запорізьке книжково-газетне видавництво	3	0,75
Кримське обласне видавництво	6	1,49
Харчопромвидав (Пищепромиздат)	4	1,00
Інші видавництва (ті, що випускали менше трьох видань)	72	17,91
Немає даних щодо видавця	132	32,83
Усього	402	100

Таблиця 3

Розподіл журналів 1962 р. за друкарнями

Назва друкарні	Кількість журналів (назв)	%
Вінницька обласна друкарня	2	0,50
Видавництво і комбінат друку "Радянська Україна"	28	6,97
Друкарня видавництва АН УРСР (Київ)	30	7,46
Друкарня видавництва АН УРСР (Львів)	29	7,21
Друкарня Видавництва Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка	13	3,23
Друкарня видавництва Книжкової палати УРСР	7	1,74
Друкарня Видавництва Львівського державного університету імені Івана Франка	5	1,24
Друкарня видавництва Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН)	14	3,48
Друкарня видавництва Харківського державного університету імені О. М. Горького	9	2,24
Друкарня Держбудвидаву УРСР	7	1,74
Друкарня Київського політехнічного інституту	2	0,50
Друкарня Львівського політехнічного інституту	2	0,50
Друкарня металургійного інституту, м. Дніпропетровськ	5	1,24
Друкарня Одеського державного університету імені І. І. Мечникова	5	1,24

Продовження таблиці 3

Друкарня Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва	3	0,75
Закарпатська обласна друкарня	2	0,50
Київська обласна друкарня	20	4,98
Книжково-журнальна фабрика Головополіграфвидаву Міністерства культури, м. Київ	10	2,49
Кримоблтиполітографія, м. Сімферополь	6	1,49
Львівська обласна друкарня	5	1,24
Нестеровська міська друкарня	2	0,50
Одеська обласна друкарня	4	1,00
Обласна друкарня, м. Донецьк	7	1,74
Ротопринт УГМС УРСР	5	1,25
Харківська друкарня Держміськтехвидаву	9	2,24
Харківська обласна друкарня Облвидаву	5	1,24
4-та військова друкарня	4	1,00
4-та друкарня МПС, Харків	7	1,74
Інші друкарні (ті, що надрукували по одному журналу)	149	37,06
Немає даних щодо друкарні	6	1,49
Усього	402	100

Журнальний фонд 1962 р. різноманітний за тематикою. Більшу частину становлять збірники наукових праць із різних дисциплін ("Доповіді Академії наук УРСР", "Збірник наукових праць аспірантів з філології", "Збірник праць зоологічного музею", "Праці Одеського державного університету імені І. І. Мечникова" тощо), науково-технічні журнали ("Прикладна механіка", "Машиностроєння", "Производство труб"), політичні та соціально-економічні видання ("Комуніст України", "Блокнот агітатора", "Войовничий атеїст" та інші), журнали та збірники, присвячені питанням сільського господарства ("Вісник сільськогосподарської науки", "Соціалістичне тваринництво", "Сільське будівництво", "Колгоспник України" та інші), збірники праць із природничих наук ("Сборник научных трудов Института металлофизики", "Труды Института геронгических наук", "Украинский химический журнал", "Український біохімічний журнал", "Географічний збірник" тощо). Значну частину журнального фонду 1962 р. становлять видання медичної тематики ("Врачебное дело",

"Офтальмологический журнал", "Новый хирургический архив", "Клиническая хирургия" та інші).

У 1962 р. Книжкова палата УРСР видала 5 назв літописів друку: "Літопис газетних статей", "Літопис журнальних статей", "Літопис книг", "Літопис музичної літератури", "Літопис рецензій", а також двотижневий бібліографічний бюлетень "Нові книги УРСР" та журнал "Українська РСР у виданнях республік Радянського Союзу".

У 1962 р. в Україні випускалося 11 назв літературно-художніх і громадсько-політичних журналів: "Вітчизна", "Всесвіт" "Дніпро", "Донбас" "Жовтень", "Зміна", "Крим", "Прапор", "Радянська жінка", "Советская Украина", "Україна". У зазначений період також виходили українською та російською мовою дитячий журнал "Піонерія", журнал для школярів молодших класів "Барвінок" і журнал для дітей дошкільного віку "Малюток" (фото 1, 2). До фонду 1962 р. входять 3 науково-популярні журнали: "Народна творчість", "Наука і життя", "Знання та праця".

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Літературно-художні та громадсько-політичні журнали викликають значний дослідницький інтерес. Наприклад, на сторінках щомісячника "Всесвіт" можна знайти цікаву інформацію про події політичного, суспільного та культурного життя того часу в різних країнах. У кожному числі опубліковано репортажі майже з усіх куточків світу. Зокрема, у № 2 за лютий 1962 р. надруковано статтю "Зустріч з героєм Хемінгуея", що оповідає про життя рибалок кубинського села Кохімар, а також про зустріч з А. Ернандесом (фото 3), який і став

прототипом головного героя твору "Старий і море": "Так ми зустрілися із старим Ансельмо Ернандесом. Перед виїздом на нічний лов нас познайомили з ним рибалки. Ансельмо — знайомий Хемінгуея, прототип старого Сантьяго — героя повісті "Старий і море" [2, с. 74].

Своєрідним "дзеркалом" історичної дійсності є гумористичний журнал "Перець". Як відомо, у 1960-х рр. економіка СРСР переживала кризу, бракувало продовольчих товарів і харчових продуктів. 30 травня 1962 р. було ухвалено рішення підвищити роздрібні

ціни на м'ясо й м'ясні продукти в середньому на 30%, на масло та олію — на 25%. Водночас на промислових підприємствах від 1 червня зросли норми виробітку, що приводило до зниження реальної заробітної плати. Звісно, це викликало незадоволення з боку громадян, але на тлі кризи радянська влада оголосила боротьбу з хабарництвом, браконьєрством та недбалим ставленням до державного майна (фото 4, 5). На обкладинці № 3 журналу "Перець" розміщено малюнок В. Зелінського під назвою "Жебрак" (фото 6). Ілюстрацію доповнює такий текст: "Є такі працівники, які люблять пожити за рахунок держави. Вони рік у рік просять зменшувати їм плани виробництва, збільшувати фонди зарплати та капіталовкладення" [3, с. 1]. У наші дні, коли оприлюднено невідомі історичні факти, особливо болісно гортати сторінки тогочасної преси.

У 1962 р. журнали випускали з різною періодичністю: від щорічних до щотижневих. Найбільше виходило щомісячних, двомісячних і двотижневих журналів.

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Висновки. Підбиваючи підсумки проведеної наукової роботи, зауважимо, що створена впродовж 2020 р. бібліографічна база даних періодичних (крім газет) і продовжуваних видань 1962 р. розкриває фонд Державного архіву друку Книжкової палати України для його подальшого поглибленого вивчення дослід-

Повний аналіз за періодичністю здійснити неможливо, оскільки, на жаль, у 289 виданнях періодичність не зазначено (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл журналів 1962 р. за періодичністю

Періодичність	Кількість журналів (назв)	%
Щорічні	1	0,25
Двічі на рік	1	0,25
Щоквартальні	9	2,24
Двомісячні	19	4,73
Вісім разів на рік	1	0,25
Щомісячні	43	10,70
Двотижневі	37	9,20
Тричі на місяць	1	0,25
Щотижневі	1	0,25
Періодичність не зазначено	289	71,88
Усього	402	100

никами історії країни, окремих галузей промисловості, освіти, літератури та суспільного життя загалом. Журнали і збірники 1962 р., що зберігаються в Державному архіві друку, віддзеркалюють найважливіші події окресленого періоду, допомагають скласти повнішу картину реалій нашої країни того часу.

Список використаних літератури та джерел

1. Русифікаторська політика радянської влади в УРСР в другій пол. XX ст. // Історія України. — Режим доступу: <https://histua.com/knigi/aktualni-problemi-istorii-ukraini/rusifikatorska-politika-radyanskoi-vladi-v-ursr-v-drugij-pol-xx-st>. — Назва з екрана.
2. Честмір М. Зустріч з героєм Хемінгуей / Мех Честмір // Всесвіт. — 1962. — № 2. — С. 74.
3. Зелінський В. Жебрак / В. Зелінський // Перець. — 1962. — № 3. — С. 1.

Irina Rogaleva

Journal editions of Ukraine in 1962 in the context of bibliographic research: an analytical review

The article highlights one of the results of the scientific work of the Book Chamber of Ukraine in 2020 on the topic "Development of databases of the current state bibliography of Ukraine in 2019–2020 and a retrospective fund of the 1920s, 1950s — 1960s." A multifaceted analysis of 1962 journals published by the State Archives of the Press was carried out.

Keywords: Book Chamber of Ukraine; State Press Archive; periodicals and continuing publications; magazines; periodicals of 1962; bibliographic database

References

1. *Rusifikatorska politika radyanskoyi vladi v URSR v drugij pol. XX st.* (2020). Istoriya Ukrayini, [online]. Available at: <https://histua.com/knigi/aktualni-problemi-istorii-ukraini/rusifikatorska-politika-radyanskoi-vladi-v-ursr-v-drugij-pol-xx-st>.
2. Chestmir M. (1962). Zustrich z geroyem Hemingueya. *Vsesvit*, 2, p. 74.
3. Zelinskiy V. (1962). Zhebrak. *Perec*. 3, p. 1.

Надійшла до редакції 24 грудня 2020 року